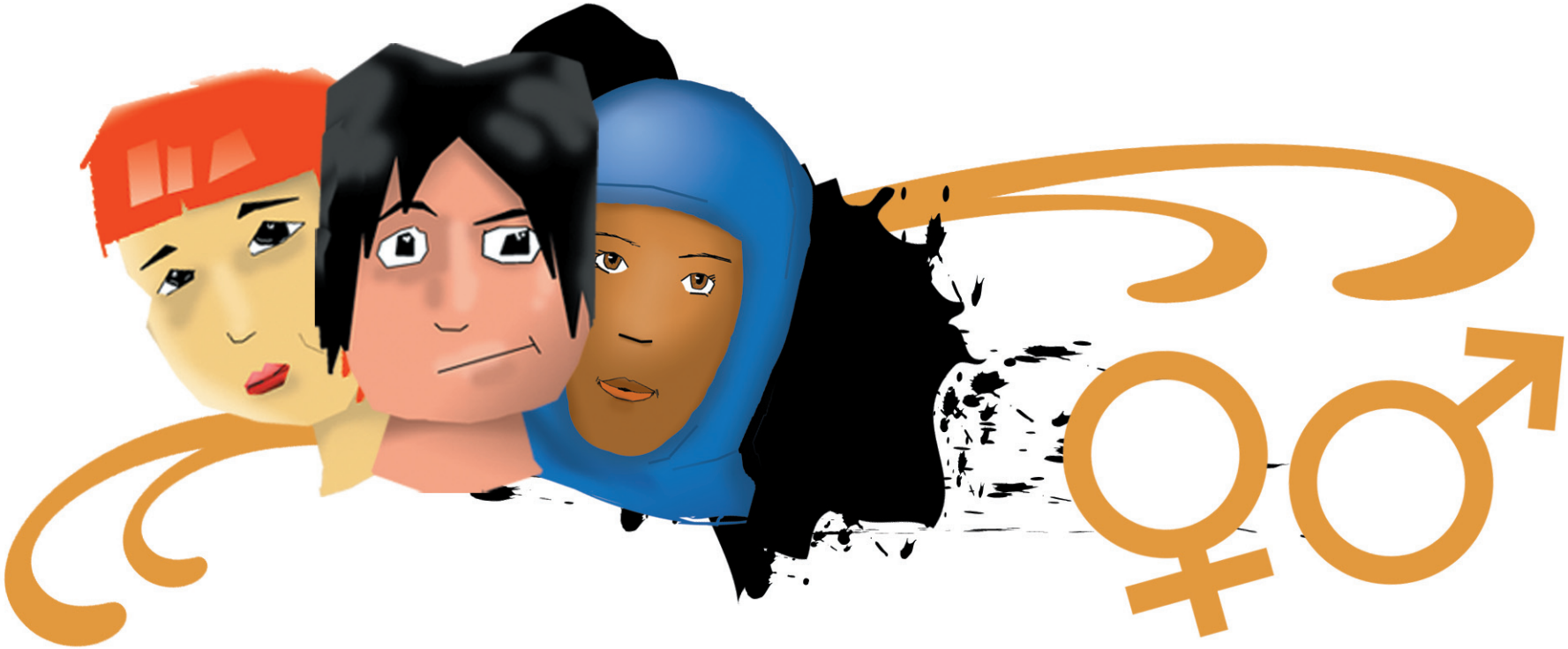

Makt, kultur, sexualitet

Hur hänger det ihop?

Handledning för dialog med ungdomar

Ett dialogprojekt med ungdomar från gymnasieskolor i Göteborg
av ungdomsmottagningarna i Göteborg
2006

Makt, kultur, sexualitet

Ett dialogprojekt med ungdomar från gymnasieskolor i Göteborg av ungdomsmottagningarna i Göteborg

Göteborg december 2006
Bearbetning av text och grafisk form: Suzanne Dahlin.
Illustrationer av Martin Rasmusson.
elev på Schillerska Gymnasiet, estetlinjen.
Länsstyrelsen i Västra Götalands län har bekostat projektet.

Dialog med ungdomar för ömsesidig ökad kunskap, förståelse och attitydförändring

Varför vi gjort detta arbete

I vårt uppdrag på ungdomsmottagningarna ingår att arbeta med information om hälsa och sexualitet, för att förebygga fysisk och psykisk ohälsa. Vi som arbetar med ungdomar har byggt upp mycket kunskap men måste vara öppna för att hela tiden lära mer. I en dialog med ungdomar, både de med invandrarbakgrund och de med svenskt ursprung, kan vi lära av varandra. Vår avsikt i detta arbete var att både vi vuxna som arbetar med ungdomar, och ungdomarna själva, skulle vidga vår medvetenhet kring frågor om hedersrelaterat våld och tvång.

Våra mål avseende ungdomarna

Vi ville påverka ungdomarna till en större medvetenhet om vad som är hedervärt i olika kulturer och vilka konsekvenser det kan få.
Vi ville också att de skulle få större kunskap om och förståelse för centrala företeelser, som till exempel lagarna, könens värde, tabun, oskuldsbegreppet och rätten till sin egen kropp.
Vi önskade dessutom att de ungdomar som hade behov av stöd och insatser skulle få kännedom om vilken hjälp de har rätt till. Kunskaperna kan hjälpa dem att formulera sina svårigheter så att de kan söka hjälp.

Vem kan använda materialet?

Vi arbetade med ungdomar i årskurs två på gymnasiet, i klasser med elever från flera länder. Vår tanke är att detta material ska kunna användas som en handledning för de pedagoger och övriga som vill arbeta med frågor om makt, kultur och sexualitet, med ungdomar.

Hur gjorde vi?

Förutom två dialogträffar på vardera två lektionstimmar, utarbetade vi en enkät om attityder till hedersrelaterat våld, som ungdomarna fick besvara. Dels före första dialogen, dels efter den andra. Dessutom en tredje gång efter fem månader.
Den som vill ta del av enkäten är välkommen att höra av sig till någon i projektgruppen.

Projektledare Inger Berggren, Ungdomsmottagningen Väster och Madeleine Björk, Ungdomsmottagningen Redbergsplatsen.
Göteborg december 2006.

Se till att du kan ha två, helst tre träffar i dialog med ungdomarna.

De tre ledorden i dialogen ska vara makt, kultur, sexualitet.

Målet är ökad kunskap och medvetenhet.

Bild: Martin Rasmusson

Vad tycker jag?

De vuxna, pedagogerna, reflekterar och diskuterar runt begreppen makt, kultur, sexualitet

Före mötet med ungdomarna

Självreflektion, diskussion och kunskapsutbyte i arbetslaget

Innan dialogen med ungdomarna startar är det viktigt att ta reda på var man själv står i de frågor man ska arbeta med. Det kan ta lite tid och krävas flera träffar för att utforska och diskutera de egna ståndpunkterna. Låt det ta tid.

Diskutera könsroller, jämställdhet och kulturella skillnader

Vilken är vår bild av ungdomar idag jämfört med när vi var unga? Hur har ungdomar med invandrarbakgrund det, jämfört med ungdomar med svenskt ursprung? Finns det skillnader? Hur ser de på varandra? Vilken betydelse har dagens klädmode och synen på kroppen?
Hur talar ungdomarna med varandra? Vilka ord vill vi använda när vi pratar om kropp och sexualitet med dem?
Till ungdomsmottagningarna kommer ungdomar med vestibulit och erektionsstörningar. Har dessa problem ökat i takt med ifrågasättandet av könsrollerna?

Diskutera heder

En central fråga för oss. Vad är ”anständigt” för flickor respektive pojkar? Hur ser vi på ungdomars sätt att klä sig i Sverige och i andra kulturer. Vad har svensk kultur att lära av andra kulturer när det gäller normer och uppfostran av barnen? Hur ser vi på kravet på muslimska flickors skylning av kroppen? Vad är de svenska flickornas ökande avkläddhet uttryck för? Är det två typer av objektifiering/sexualisering på samma skala?

Diskutera våld i nära relationer

Har det ökat bland ungdomar? Är det bland annat de killar som har svårt att acceptera den ökande självständigheten som tenderar att ta till våld i sina relationer?

Om man tillhör olika yrkeskategorier och kön ger det möjlighet till erfarenhetsutbyte av stort värde inför diskussionerna med ungdomarna.

Diskutera och reflektera runt

- könsroller
- jämställdhet
- våld i nära relationer
- feminism
- heder
- kulturella skillnader

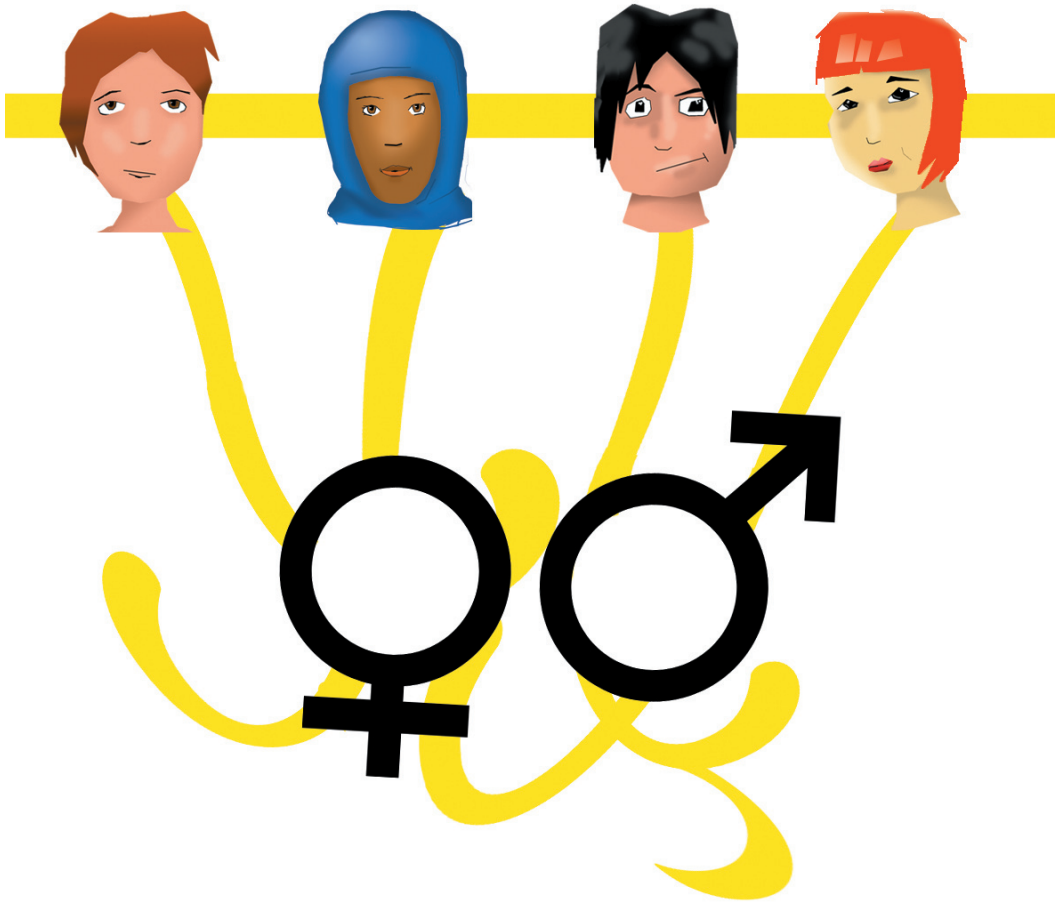

Bild: Martin Rasmusson

Vad tycker du?

Ungdomarna reflekterar, diskuterar och värderar begreppen makt, kultur och sexualitet

Första träffen med klassen

Dialog runt makt, kultur, sexualitet

1. Associera, reflektera och diskutera tillsammans med ungdomarna begreppen makt, kultur, sexualitet. Ta ett ord i taget.
Skriv gärna upp orden på tavlan eller ett blädderblock.

Makt
Vad är det? Vem bestämmer? Finns det olika sorters makt? Vem bestämmer på olika nivåerna: globalt, nationellt, lokalt, i skolan, i familjen, i parföhållanden? Finns det skillnader på de olika nivåerna mellan män och kvinnor?

Kultur
Vad är det? Hur yttrar kulturen sig? Hur ser det ut i avseende på traditioner, kläder, musik, mat, religion, språk?
Hur hänger makt och kultur ihop? Prata om skillnader mellan olika länder.

Sexualitet
Har alla en sexualitet? Vad kan påverka en individs sexualitet? Vem bestämmer över den? Kan det vara samhället, lagarna, religionen, kulturen, skolan, familjen? Hur mycket har jag rätt att bestämma själv?

Knyt ihop diskussionen och tydliggör hur de tre begreppen hänger ihop.
Att makt och kultur påverkar varandra och även sexualiteten. Att det förändras över tid. Belys hur det historiskt har sett ut i Sverige, till exempel att kvinnor bar sjal i Sverige för hundra år sedan.
Ta gärna en paus innan del 2.

2. Värdera påståenden om makt i familjen
Ett antal påståenden om maktinom familjen har skrivits i förväg, på lappar. Varje elev får en lapp och ska ta ställning till påståendet på lappen: ska den sparas eller kastas?
Alla får sedan berätta vilket påstående de valt att spara. Meningen är att var och en öppet ska få säga vad de tycker och känna sig respekterad för det. Syftet är att ingen ska sitta tyst medan några få dominerar samtalet.

Påståenden vi använde i värderingsövningen

- Föräldrar lägger sig ofta i för mycket.
- Det spelar roll vad ens föräldrar tycker om ens kompisar.
- Jag kan påverka beslut i familjen.
- Föräldrarna är de som ska ha det sista ordet i en familj.
- Det är viktigt att göra som föräldrarna säger, så länge de kan få reda på vad man gör.
- pappor har större påverkan på sina söner än på sina döttrar.
- Jag vill ge mina barn samma uppfostran som jag fått.
- Jag tycker att det är bäst att bo själv när man flyttar hemifrån så man hinner skapa ett eget liv innan man skaffar en partner.
- Alla föräldrar borde gå kurs i hur man tar hand om tonåringar i dagens Sverige.
- Mamman ska vara den som är ytterst ansvarig för döttrars uppfostran.
- Samma regler bör gälla för alla syskon i en familj.
- När man kommer in i tonåren ska man mer och mer få bestämma över sitt eget liv.
- Föräldrar ska vara med och beluta vem som deras dotter eller son ska gifta sig med.

Ur studiematerialet Elektra

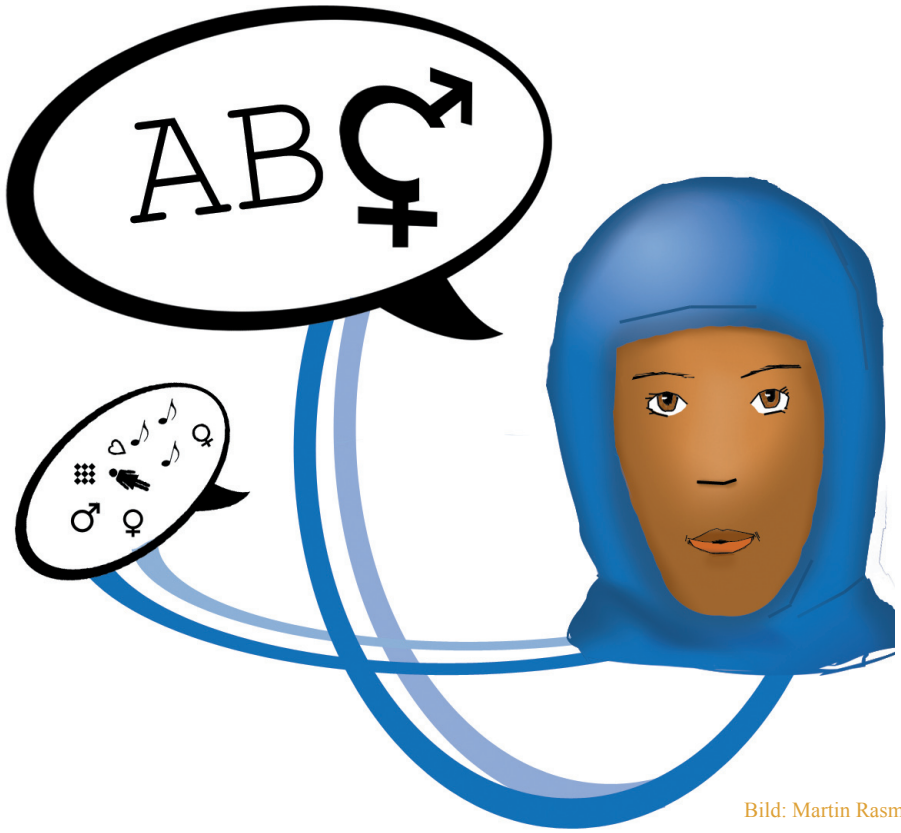

Bild: Martin Rasmusson

Barn och ungdomars rättigheter

Informera, diskutera, motivera

Andra träffen

Dialog om Barnkonventionen och om könsroller

Prata med ungdomarna om Barnkonventionen.
Diskutera artiklarna om barns och ungdomars rättigheter.

1. Om Barnkonventionen

FN:s generalförsamling antog konventionen om barns rättigheter 1989. Med barn menas alla upp till 18 år. Konventionen är nu internationell lag. 191 länder har skrivit på (USA och Somalia har ställt sig utanför). Det innebär att alla länder som anslutit sig ska göra allt de kan för att ge barn och ungdomar upp till 18 år, dessa rättigheter. Lagstiftningen i varje land måste överensstämma med Barnkonventionen.

Barns rätt till liv och hälsa, trygghet och skydd mot övergrepp, slås fast i konventionen. De ska ha rätt att leka, ha ett eget språk, kultur och identitet. Barnens bästa ska alltid komma i första hand och de ska respekteras för sina åsikter och sina tankar.

Diskutera barn och ungdomars rättigheter

Börja andra träffen med att berätta för ungdomarna om Barnkonventionen. Ungdomarna får sedan, i grupper på fyra till fem elever, fundera över och diskutera vilka av barns och ungdomars rättigheter de tycker är viktigast. Grupperna rangordnar rättigheterna i viktighetsordning och får sedan tillfälle att redogöra för hur de resonerat.
Uppmuntra dem att uttrycka sina åsikter! Det finns inte rätt eller fel. Alla artiklarna är viktiga.

Vi använde sex artiklar från Barnkonventionen

Barn har rätt ...

- till vila, lek och fritid.

- till sitt språk, sin kultur och religion.

- att skyddas mot sexuella övergrepp.

- till grundskoleutbildning.

- att uttrycka sin mening i alla frågor som rör dem.

- till skydd mot övergrepp, såväl psykiska som fysiska.

Bild: Martin Rasmusson

Att vara kille eller tjej

Könsrollerna - värdera påståenden
Myten om mödomshinnan

2. Värderingsövning om könsroller

Del två under andra träffen används till en värderingsövning om könsroller hämtad ur studiematerialet Elektra. Övningen kan göras med ungdomarna sittande i skolbänken eller på stolar placerade i en ring. Den som leder övningen delar ut lappar med påståenden, en lapp till var och en. Sen ska ungdomarna, i tur och ordning, berätta om de håller med om det som påstås på lappen. Det är viktigt att alla får säga vad de tycker.
Låt sedan denna diskussion leda över till nästa punkt:
Vad är hedervärt för pojkar respektive flickor? Vem bestämmer det?
För en diskussion runt områden som barnmisshandel, barnprostitution, arrangerade äktenskap, barnäktenskap, kvinnoförtryck, heder med mera.

3. Myten om mödomshinnan

Det finns föreställningar om att man kan se om en kvinna är oskuld eller ej. Dessa föreställningar har haft stor betydelse för hur man ser på flickor och kvinnor, och för deras heder. Mödomshinnan är ingen hinna, den är en myt. Den finns inte, i alla fall inte på det sätt som många tror, som ett lock som ska sprängas sönder vid det första samlaget. Det är oftast lika omöjligt att se om en tjej har haft sin sexdebut, som det är beträffande en kille. De flesta flickor eller kvinnor blöder inte vid sexdebuten som många tror, bara cirka tre procent. I de kulturer där man kräver att kvinnan ska blöda använder man sig av olika knep för att se till att så sker.
Informera om att mödomshinnan är en kant av veckad slemhinna, med lite ”simhud”, tunnare hud, mellan vecken.
För en diskussion med ungdomarna om kravet på flickornas oskuld och kontroll av mödomshinnan före giftermålet och om vad som är hedervärt i olika kulturer.
Informera om att det finns hjälp och stöd att få, på ungdomsmottagningar, inom socialtjänsten eller hos polisen.

Påståenden vi använde i värderingsövningen

- Killar har större sexuella behov än tjejer.
- Om en kille klär sig utmanande ger han signaler om att han vill ha sex.
- Man har rätt som tjej att spela på sin sexualitet för att fånga killar.
- En tjej som håller på sig är mer intressant för killen.
- Det är aldrig tjejens fel.
- Ett nej är alltid ett nej.
- Killar och tjejer ska ha samma sexuella rättigheter.
- Kärlek är något vackert.
- En tjej och en kille som ligger med många kanske egentligen mår dåligt.
- Att flirta är roligt och helt ofarligt.
- När man är ett par ska man dela allt.
- Förälskelse gör bara ont i magen.
- Hångla är helt okej.
- Det är viktigt att ställa upp på allt.
- Alla har rätt att välja sin sexuella läggning.

Ur studiematerialet Elektra

Värderingar och attityder förändras över tid och varierar mellan kulturer

Vi kan vara med och påverka processen

Förändring av attityder och beteenden är en process

Vår erfarenhet är att eleverna överlag var öppna och villiga till diskussioner, undantaget någon enstaka klass. Någon flicka kände sig bevakad i sin klass av pojkar från samma kultur och ville först inte alls delta i diskussionerna. Klasser med många elever med invandrarbakgrund var mest öppna för dialog och många intressanta tankar kom fram.

Den enkätundersökning vi gjorde visade på större skillnader mellan könen än mellan olika etnicitet. Undantaget var oskuldsbegreppet. Avmystifieringen av mödomshinnan är ett arbete som pågår och som kan antas ge effekter på längre sikt. För att kunna kontrollera kvinnans sexualitet och för att förhindra oönskade graviditeter, har myten om mödomshinnan varit viktig. Familjens heder är på många håll fortfarande starkt förknippad med kvinnans heder. För inte så länge sedan var det viktigt också i katolska länder. Kunskap, religionens makt och familjens inflytande över individen är viktiga faktorer som påverkar en förändringsprocess.

Alla ungdomar vi har mött har visat ett stort intresse för frågorna vi tagit upp. Både barn- och ungdomars rättigheter liksom fakta kring kvinnans anatomi har det funnits ett stort behov av att veta mer om, oavsett vilken kultur man kommit ifrån. Kvinnans anatomi har varit dold liksom hennes sexuella funktioner. Genom att placera en hinna som man påstår är synlig, i kvinnan, har man markerat gränsen: inget samlag före äktenskapet. Genom att sprida kunskap om att denna hinna inte finns, kommer det så småningom att påverka människors syn på oskuldsbegreppet.

Barnkonventionen var okänd bland många av ungdomarna. Få visste att den berör även ungdomar upp till 18 år. Vi tror att kunskaper om att alla barn har rätt till utbildning, skydd och trygghet, har ett preventivt och allmänbildande värde.
Vi tycker att både skolan och ungdomsmottagningarna är viktiga informationskällor och normbildare i barnens liv. Ibland som ett komplement och ibland som en motvikt till religion och familj. Det hände vid några tillfällen att enskilda ungdomar tog kontakt och berättade om sin privata situation. Vi uppmuntrade dem då att ta kontakt med sin ungdomsmottagning.

Vi hade önskat ytterligare en träff med eleverna, utöver de två vi hann. För att diskussionerna ska kunna fördjupas är det något vi rekommenderar.

Bild: Martin Rasmusson

Kontaktpersoner

för frågor, eventuell handledning eller besök av projektgruppen, hör av er till

Ingrid Molander, socionom, Ungdomsmottagningen Redbergsplatsen, tel 031-365 68 55
Eila Onsjö, socionom, Ungdomsmottagningen Väster, tel 031-366 42 00
eller projektledare Inger Berggren, enhetschef Ungdomsmottagningen Väster, tel 031-366 42 01
Madeleine Björk, samordnare Ungdomsmottagningen Redbergsplatsen, tel 031-365 62 25

I projektet deltog dessutom Bosse Svennecke, socionom, mottagningen för unga män, Ungdomsmottagningen Centrum, Jane Sjövall, barnmorska, Ungdomsmottagningen Centrum och Veronica Larsson, barnmorska, Ungdomsmottagningen Nordost. Konsult var Zelma Fors, psykolog, Ungdomsmottagningen Nordost

Referenser

Värderingsövningar från Elektra/Fryshuset (2004/2005)
Studiematerial kan beställas. Se Elektras hemsida.
www.elektra.nu

Läs också på
Fryshusets hemsida
www.fryshuset.se

Rädda Barnens hemsida med bl a Barnkonventionen.
www.rb.se

Boktips

Kropp och genus i medicinen.
Studentlitteratur 2004

Länsstyrelsen i Västra Götaland har bekostat projektet

Makt, kultur, sexualitet - ett dialogprojekt med ungdomar och ungdomsmottagningar i Göteborg
Göteborg 2006

Göteborgs
Stad